

MỘT SỐ BIỆN PHÁP TỔ CHỨC TRÒ CHƠI HỌC TẬP NHẪM NÂNG CAO HIỆU QUẢ GIÁO DỤC TRÍ TUỆ CHO TRẺ MẪU GIÁO 5-6 TUỔI

Nguyễn Thị Hương - Trường Đại học Hạ Long
Lục Thị Trung Hải - Trường Cao đẳng Sư phạm Cao Bằng

Ngày nhận bài: 24/11/2017; ngày sửa chữa: 06/12/2017; ngày duyệt đăng:

Abstract: Using learning games is an effective way for intellectual education for preschool children thanks to its educational and entertaining nature. Using learning games consistently with children's needs can encourage children's interest in learning and their intentional attention and active learning. The paper proposes some measures to organize learning games to improve the effectiveness of intellectual education for preschool children aged 5-6.

Keywords: Solution; learning games; intellectual education; Kindergarten aged 5-6.

1. Mở đầu

Trong quá trình giáo dục trẻ, việc giáo dục trí tuệ cho trẻ có vai trò quan trọng. Chăm sóc, giáo dục trẻ thật tốt hôm nay chính là sự chuẩn bị hành trang cho những chủ nhân tương lai của đất nước có trí tuệ, năng động, sáng tạo, có khả năng thích ứng với nhiều loại hình lao động mới.

Ở trường mầm non, giáo viên (GV) dạy trẻ thông qua các hoạt động, phương pháp và phương tiện khác nhau. Trong đó, đối với trẻ mẫu giáo, trò chơi học tập (TCHT) được coi là một phương tiện không thể thiếu trong quá trình giúp trẻ hình thành, phát triển các năng lực trí tuệ. Đồng thời, bồi dưỡng và phát triển các khả năng: chú ý, ghi nhớ và tưởng tượng.

Việc sử dụng hợp lý biện pháp tổ chức TCHT phù hợp với nhu cầu vui chơi của trẻ sẽ có tác dụng nâng cao hứng thú và khả năng chú ý có chủ định, phát triển tính tích cực của trẻ trong học tập. TCHT đẩy mạnh sự phát triển của năng lực trí tuệ, là phương tiện khắc phục những mặt khó khăn trong hoạt động tư duy của từng trẻ. Trong quá trình tổ chức các TCHT, quá trình tâm lý, nhận thức của trẻ được hoàn thiện thêm. Trò chơi với những bức tranh và trò chơi bằng ngôn ngữ giúp trẻ thực hiện, hoàn thiện các thao tác tư duy như: so sánh, tổng hợp, khái quát. Có thể nói, hầu hết các TCHT hướng tới việc hệ thống hóa kiến thức, hình thành tri thức mới, được coi là một phương tiện tổ chức hoạt động học cho trẻ mẫu giáo và tham gia vào thành phần của tiết học.

2. Nội dung nghiên cứu

2.1. Thực trạng tổ chức TCHT cho trẻ mẫu giáo ở trường mầm non hiện nay

TCHT có vị trí đặc biệt quan trọng trong giáo dục trí tuệ cho trẻ. Qua khảo sát thực tế hiện nay ở một số trường mầm non cho thấy, việc tổ chức TCHT chưa có hiệu quả

do nhiều nguyên nhân. Để tìm hiểu nguyên nhân của những khó khăn khi tổ chức TCHT cho trẻ mẫu giáo, chúng tôi đã tiến hành nghiên cứu, khảo sát bằng phiếu Anket 50 GV mầm non đã có thâm niên từ 3 năm trở lên dạy lớp mẫu giáo 5-6 tuổi ở 3 trường mầm non thuộc tỉnh Quảng Ninh: Trường Mầm non Họa Mi, Trường Mầm non Hoa Mai, Trường Mầm non Hoa Hồng vào tháng 10/2017, kết quả được thể hiện ở 2 bảng như sau:

Bảng 1. Kết quả khảo sát thực trạng sử dụng các biện pháp tổ chức TCHT nâng cao hiệu quả giáo dục trí tuệ cho trẻ mẫu giáo 5-6 tuổi

Mức độ đánh giá	Rất thường xuyên		Thường xuyên		Không thường xuyên	
	Số lượng	Tỉ lệ %	Số lượng	Tỉ lệ %	Số lượng	Tỉ lệ %
Biện pháp						
Tạo sự tập trung chú ý, quan sát, ghi nhớ đối với trẻ	10	20	26	52	14	28
Làm mẫu, giải thích	10	20	30	60	10	20
Luân phiên vai chơi, phân phối thời gian, nội dung hợp lý	9	18	25	50	17	34
Theo dõi và sửa sai	12	24	30	60	8	16
Nhận xét, đánh giá trẻ trong quá trình tổ chức TCHT	13	26	32	64	5	10

Bảng 1 cho thấy: - Với biện pháp tạo sự tập trung chú ý, quan sát, ghi nhớ đối với trẻ có 20% ý kiến cho rằng rất thường xuyên, 52% thường xuyên và 28% không thường xuyên. Nguyên nhân là GV sợ mất nhiều thời gian vì thời gian dành cho trò chơi từ 5-7 phút, đồ chơi không đa dạng, phong phú nên khó thu hút, kích thích trẻ; - Với biện pháp làm mẫu, phân tích, có 20% ý kiến cho rằng rất thường xuyên, 60% thường xuyên và 20% không thường xuyên. Nguyên nhân là có những trò chơi trẻ đã được chơi, hoặc xem các bạn chơi nên không nhất thiết trò chơi nào cũng cần làm mẫu, giải thích; - Với biện pháp tổ chức luân phiên vai chơi, có 18% ý kiến cho rằng rất thường xuyên, 50% thường xuyên và 28% không thường xuyên vì trẻ trong lớp đông khó bao quát, thời gian chơi ít, nhiều trẻ không thích chơi,...; - Với biện pháp theo dõi và sửa sai, có 24% ý kiến cho rằng rất thường xuyên, 60% thường xuyên và 16% không thường xuyên vì trẻ đông, mất nhiều thời gian nên không sửa được hết cho tất cả các trẻ; - Với biện pháp nhận xét, đánh giá trẻ trong quá trình tổ chức TCHT, có 26% ý kiến cho rằng rất thường xuyên, 64% thường xuyên và 10% không thường xuyên.

Bảng 2. Kết quả khảo sát những khó khăn khi tổ chức TCHT cho trẻ mẫu giáo 5-6 tuổi

Khó khăn	Số lượng	Tỉ lệ %
Trẻ không thích hoạt động	10/50	20
Trẻ không hứng thú	30/50	60
Trẻ không tập trung chú ý	19/50	38
Trẻ quá đông, thiếu đồ chơi	38/50	76
Lớp quá chật, sân chơi hẹp	40/50	80
Trẻ chơi không kiên trì, chóng chán, hay bỏ cuộc chơi	35/50	70

Bảng 2 cho thấy: Tổ chức TCHT cho trẻ ở trường mầm non chưa hiệu quả do nhiều nguyên nhân: GV chưa quan tâm nhiều đến việc sử dụng các biện pháp hướng dẫn TCHT cho trẻ, chưa tạo ra hứng thú và duy trì hứng thú, chưa có động viên, khích lệ kịp thời, dẫn đến việc trẻ chơi hay bỏ cuộc, thời gian chơi không duy trì được lâu. Trẻ đông, mất trật tự, hiệu quả của việc TCHT không cao.

Có 76% ý kiến cho rằng trẻ quá đông, thiếu đồ chơi và 80% ý kiến cho rằng lớp học quá chật, sân trường hẹp. Do vậy, việc tổ chức TCHT của trẻ bị hạn chế. Xuất phát từ trường lớp chật, sân chơi hẹp nên không được trang bị thêm đồ dùng, đồ chơi dẫn đến nhu cầu học tập, vui chơi của trẻ chưa được thỏa mãn. Đây là khó khăn lớn trong việc phát triển và nâng cao chất lượng chăm sóc, giáo dục trẻ.

Có 20% ý kiến cho rằng trẻ không thích chơi, không hứng thú (60%) và không tập trung chú ý (38%), trẻ chơi không kiên trì, chóng chán, hay bỏ cuộc chơi (70%). Với những ý kiến này một phần do GV thiếu tài liệu hướng dẫn chơi một cách cụ thể (72%). Một nguyên nhân nữa là do thiếu đồ chơi, trẻ đông, lớp chật nên việc bao quát, tạo hứng thú cuốn hút trẻ vào trò chơi của GV còn hạn chế, trẻ chỉ tham gia nhiệt tình, hứng thú trong ít phút đầu, sau đó chuyển sang chơi trò chơi khác, hoặc không tham gia vào trò chơi.

Những khó khăn ở trên có ảnh hưởng lớn đến việc phát triển trí tuệ cho trẻ. Trẻ tham gia TCHT một cách hời hợt, gượng ép, không hứng thú, dẫn đến không tập trung chú ý, khả năng ghi nhớ và tái hiện lại không cao. Mặt khác, số lượng trò chơi ít, hình thức tổ chức không thay đổi, trẻ đã quen với trò chơi, luật chơi, cách chơi nên không hứng thú.

2.2. Đề xuất một số biện pháp tổ chức TCHT nhằm nâng cao hiệu quả giáo dục trí tuệ cho trẻ mẫu giáo 5-6 tuổi

2.2.1. Yêu cầu của việc đề xuất các biện pháp tổ chức TCHT: - Đảm bảo sự phát triển toàn diện, chú ý đến phát triển các năng lực trí tuệ cho trẻ; - Đảm bảo theo chương trình hiện hành của Bộ GD-ĐT về chăm sóc, giáo dục trẻ; - Đảm bảo tính tối đa tích cực hoạt động của trẻ trong TCHT.

2.2.2. Cơ sở xây dựng các biện pháp giáo dục trí tuệ cho trẻ mẫu giáo 5-6 tuổi. Trí tuệ được hiểu là một nội dung tâm lí, điều khiển hành động của con người trong những tình huống, hoàn cảnh mới, mà hành động đó hợp quy luật, nhanh, đúng, chính xác mang lại hiệu quả cao. Xây dựng các biện pháp giáo dục trí tuệ cho trẻ mẫu giáo 5-6 tuổi dựa trên:

- *Nội dung tâm lí của trí tuệ:* Khả năng chú ý (có chủ định); tri giác, óc quan sát, trí nhớ, khả năng tư duy ngôn ngữ (hành vi ngôn ngữ); sự diễn biến phức tạp của trí nhớ, tư duy, óc tưởng tượng. Sự phối hợp đan xen phức tạp, có tính quy luật của các hiện tượng tâm lí, giúp con người đạt hiệu quả cao trong hoạt động.

- *Những đặc trưng chung của trí tuệ:* + Phát hiện nhanh những dấu hiệu của đối tượng hoạt động cần cho nhiệm vụ; + Nhớ chính xác những dấu hiệu, đặc điểm của đối tượng hoạt động đã có, liên quan đến đối tượng đang hoạt động nhằm giải quyết nhiệm vụ đặt ra; + Thiết lập được mối quan hệ trong trí óc về biểu tượng của các đối tượng hoạt động đã trải qua với các chi tiết, bộ phận, thành phần, dấu hiệu của đối tượng nhằm giải quyết hiệu quả nhiệm vụ đặt ra; + Tập trung chú ý cao, dễ dàng di chuyển chú ý vào các dữ kiện chi tiết, dấu hiệu cần cho

hoạt động; + Thao tác trí nhớ, tư duy, hành động mau lẹ, kịp thời, nhanh, đúng, chính xác.

2.2.3. Một số biện pháp tổ chức TCHT nhằm nâng cao hiệu quả giáo dục trí tuệ cho trẻ 5-6 tuổi. Dựa vào yêu cầu của việc sử dụng các biện pháp, cơ sở lí luận về trí tuệ và biểu hiện của trí tuệ, có nhóm các biện pháp hướng vào phát triển trí tuệ:

- **Nhóm biện pháp 1:** Phát triển trí tuệ cho trẻ: năng lực quan sát, trí nhớ, rèn luyện sự chú ý (có chủ định).

- **Nhóm biện pháp 2:** Nhằm hình thành những phẩm chất trí tuệ cần thiết cho trẻ như: sự nhanh trí, tính linh hoạt, sáng tạo, tính kiên trì,... đồng thời phát triển khả năng ghi nhớ, trí tưởng tượng.

- **Nhóm biện pháp 3:** Dựa vào tính tích cực, thái độ, cảm xúc của trẻ để tổ chức các TCHT cho phù hợp.

Từ đó, đề xuất một số biện pháp được phân loại theo nhóm như sau:

Nhóm 1: Nhóm biện pháp tạo hứng thú và duy trì hứng thú cho trẻ:

- **Biện pháp 1:** Tạo sự tập trung chú ý, quan sát, ghi nhớ đối với trẻ:

+ **Mục đích:** Kích thích trẻ khám phá trò chơi, từ đó lôi cuốn sự tập trung chú ý, so sánh, phân tích và phát triển trí nhớ của trẻ.

+ **Nội dung và cách tiến hành:** Bằng nhiều thủ thuật, GV có thể sử dụng đồ chơi để lôi cuốn sự tập trung, chú ý của trẻ. Chẳng hạn, GV cho đồ chơi vào hộp hoặc túi, cho trẻ khám phá xem trong hộp có gì, sử dụng để làm gì? Từ đó, trẻ muốn biết đồ vật này dùng để làm gì và tập trung, chú ý nghe GV giới thiệu, tích cực tham gia vào trò chơi, giải quyết các nhiệm vụ học tập.

Với trò chơi tìm hiểu về các con vật, GV có thể sử dụng âm thanh phát ra tiếng kêu của con vật cho trẻ đoán, hay yêu cầu trẻ bắt chước tiếng kêu và dáng đi của con vật, dẫn GV giúp trẻ làm quen với trò chơi.

- **Biện pháp 2:** Tạo tình huống bất ngờ:

+ **Mục đích:** Nhằm giúp trẻ khám phá, phát hiện được sẽ chơi trò chơi gì và tạo bất ngờ khi chơi.

+ **Nội dung và cách tiến hành:** Sử dụng những nhân vật trong truyện kể tạo sự chú ý, khả năng ghi nhớ và trí tưởng tượng; trong những trò chơi đóng vai, GV cố gắng lựa chọn ngữ điệu, nhịp điệu, kết hợp điệu bộ, cử chỉ, nét mặt phù hợp với nội dung của trò chơi, tạo những bất ngờ, gây căng, kích thích tính hiếu kì ở trẻ để trẻ thấy yêu thích trò chơi. Những bài thơ, câu đố, bản nhạc, bài hát vui tươi có nhịp điệu vui vẻ, lời ca trong sáng sẽ giúp trẻ rèn luyện ngôn ngữ.

- **Biện pháp 3:** Luân phiên vai chơi, phân phối thời gian, nội dung chơi hợp lí:

+ **Mục đích:** nhằm hình thành hoặc củng cố, khắc sâu kiến thức, kĩ năng cho trẻ.

+ **Nội dung và cách tiến hành:** Tùy thuộc vào trò chơi, lần chơi, GV tổ chức cho trẻ chơi theo hình thức cả lớp, chơi nhóm, cặp đôi,... đưa ra nội dung chơi từ dễ đến khó, luân phiên vai chơi.

Ví dụ: Trò chơi “Thi xem ai nói đúng”.

Luật chơi: Khi bóng được tung cho bạn nào, bạn đó phải đưa hai tay ra bắt bóng, đồng thời dùng từ cụ thể hoặc khái quát theo yêu cầu của trò chơi.

Cách chơi: Bóng tung cho bạn A và nói: “cà rốt”. Bạn A bắt bóng và trả lời: “củ cà rốt”.

Bóng tung cho bạn B và nói: “Hồng”. Bạn B bắt bóng và trả lời: “Hoa hồng”.

Bóng tung cho bạn C và nói: “Gà”. Bạn C bắt bóng và trả lời: “Gia cầm”.

Bóng tung cho bạn D và nói: “sư tử”. Bạn A bắt bóng và trả lời: “động vật sống trong rừng”.

Lần 1: Cả lớp đứng thành vòng tròn, GV đứng giữa. GV tung bóng và nói, trẻ bắt bóng trả lời.

Lần 2: Cả lớp chơi, một trẻ đứng giữa thay GV điều khiển. Trẻ chơi thành thạo, GV cho trẻ chơi theo nhóm, mỗi nhóm 6-7 trẻ.

Nhóm 2: Nhóm biện pháp phát triển kĩ năng chơi.

- **Biện pháp 1:** Làm mẫu, giải thích:

+ **Mục đích:** Giúp trẻ hiểu luật chơi, cách chơi, chơi đúng.

+ **Nội dung và cách tiến hành:** Do trẻ mầm non chưa biết đọc, trẻ chơi - học theo con đường bắt chước. Đối với những trò chơi mới, GV cần làm mẫu, giải thích cho trẻ hiểu đúng luật chơi, cách chơi. Đối với trò chơi trẻ đã biết, GV cho trẻ tự nhắc lại luật chơi, cách chơi. Mỗi lần chơi, GV cần thay đổi hình thức chơi, nâng cao yêu cầu so với lần chơi trước để phát triển kĩ năng chơi, trẻ không bị chán. GV chỉ bắt đầu cho trẻ chơi khi trẻ đã nắm rõ cách chơi và luật chơi

- **Biện pháp 2:** Theo dõi và sửa sai:

+ **Mục đích:** Kịp thời sửa sai, giúp trẻ chơi đúng luật chơi, cách chơi.

+ **Nội dung và cách tiến hành:** Trong quá trình trẻ chơi, GV cần thường xuyên theo dõi và kịp thời sửa sai cho những trẻ chơi chưa đúng. Trẻ nắm được nội dung và cách chơi, GV thay đổi hình thức thi đua toàn thể - lần lượt - phân nhóm - cá nhân để trẻ khẳng định vai trò của mình vào TCHT.

Ví dụ: Trò chơi: “Hãy tìm đồ vật có dạng hình này”.

Lần 1: GV yêu cầu trẻ chọn 1 hình. GV chọn 5 trẻ, đưa ra hình tròn và yêu cầu trẻ tìm xung quanh lớp những đồ chơi, đồ dùng có hình tròn. Các trẻ còn lại theo dõi xem bạn nào tìm nhanh và đúng, bạn nào tìm sai. Sau đó, GV cho 5 trẻ khác lên chơi và chọn hình.

Lần 2: GV yêu cầu trẻ chọn 2-3 hình và sử dụng hình thức chơi: Chia trẻ trong lớp thành các nhóm, mỗi nhóm 5-6 trẻ, mỗi nhóm tìm 2-3 hình khác nhau. Kết quả của trò chơi là số sản phẩm đúng mà các nhóm tìm được do GV và các bạn cùng kiểm tra.

Nhóm 3: Nhóm biện pháp giáo dục thái độ và kích thích tính tích cực của trẻ khi chơi:

- *Biện pháp 1:* Thiết lập mối quan hệ bạn bè.

+ *Mục đích:* Thiết lập mối quan hệ bạn bè thân thiết, biết phối hợp cùng nhau trong trò chơi.

+ *Nội dung và cách tiến hành:* GV giải thích giúp trẻ hiểu rõ kết quả chơi phụ thuộc vào sự phối hợp cùng nhau của các bạn trong nhóm. Trong khi chơi, mỗi trẻ và cả nhóm cần thực hiện đúng cách chơi, luật chơi. Vì vậy, trẻ cần được giúp đỡ để thực hiện đúng luật chơi, cách chơi và biết phối hợp cùng nhau. Kết quả của nhóm phụ thuộc vào sự cố gắng của từng trẻ, có như vậy GV mới giúp trẻ thiết lập được mối quan hệ bạn bè thân thiết, đoàn kết trong quá trình chơi.

- *Biện pháp 2:* GV nhận xét, đánh giá trẻ trong quá trình tổ chức các TCHT.

+ *Mục đích:* Nhằm nhắc nhở, động viên, khuyến khích trẻ hứng thú chơi và có ý thức cố gắng trong các lần chơi sau.

+ *Nội dung và cách tiến hành:* Đặc điểm của trẻ mầm non là rất thích được GV khen, nêu gương trước lớp. Trong trò chơi, sau mỗi lần chơi, việc nhận xét kết quả, khen ngợi tập thể, nhóm, cá nhân có kết quả cao là việc làm cần thiết. GV cần có sự động viên, khích lệ các nhóm, cá nhân *chơi chưa tốt* nhằm giúp trẻ có ý thức cố gắng trong những lần chơi sau. Mặt khác, cần có sự nhận xét, đánh giá, động viên của GV đối với những trẻ làm chưa đúng để trẻ kịp thời sửa chữa.

- *Biện pháp 3:* GV hướng dẫn trẻ tự nhận xét, đánh giá hoạt động chơi của bản thân.

+ *Mục đích:* Giúp trẻ tự nhận thức được hành động đúng - sai.

+ *Nội dung và cách tiến hành:* Trẻ tự nhận xét, đánh giá hoạt động chơi sau mỗi lần chơi, kết thúc trò chơi,... GV giúp trẻ tự nhận thức được hành động đúng - sai, biết điều chỉnh hành vi trong các lần chơi, buổi chơi sau. Mặt

khác, giúp trẻ mạnh dạn thể hiện quan điểm trước các bạn, phát triển ngôn ngữ mạch lạc.

3. Kết luận

TCHT có đặc điểm là phong phú, đơn giản, dễ chơi; có thể chơi ở bất cứ đâu, cốt là phải phù hợp, thích ứng với đặc điểm tâm, sinh lí lứa tuổi và có tác dụng giáo dục toàn diện cho trẻ nhỏ. Đặc biệt, về phương diện phát triển trí tuệ, TCHT có nhiều thế mạnh. Bởi vậy, cần coi TCHT là một loại hình vui chơi quan trọng trong hoạt động vui chơi của trẻ mẫu giáo.

Để nâng cao hiệu quả giáo dục trí tuệ cho trẻ 5-6 tuổi thông qua TCHT, các nhà sư phạm cần có cơ sở để định hướng, nắm được yêu cầu đề xuất các biện pháp, có biện pháp giáo dục phù hợp để tác động đến trẻ. Trên đây là 03 nhóm biện pháp tổ chức TCHT nâng cao hiệu quả giáo dục trí tuệ cho trẻ 5-6 tuổi, cần có sự phối kết hợp linh hoạt giữa các nhóm biện pháp này trong quá trình tổ chức TCHT cho trẻ.

Tài liệu tham khảo

- [1] Vũ Minh Hồng (1980). *Trò chơi học tập*. NXB Giáo dục.
- [2] Nguyễn Ánh Tuyết (2000). *Trò chơi của trẻ em*. NXB Phụ nữ.
- [3] Đinh Văn Vang (2009). *Giáo trình tổ chức hoạt động vui chơi cho trẻ mầm non*. NXB Giáo dục Việt Nam.
- [4] Lương Kim Nga (2008). *Phương pháp phát triển lời nói của trẻ mẫu giáo*. NXB Giáo dục.
- [5] Phạm Khắc Chương (1998). *Giáo dục gia đình*. NXB Đại học Sư phạm.
- [6] Nguyễn Xuân Khoa (2001). *Phương pháp phát triển ngôn ngữ cho trẻ mẫu giáo*. NXB Đại học Sư phạm.
- [7] Lê Thị Bắc Lý (2014). *Giáo trình văn học trẻ em*. NXB Đại học Sư phạm.

KÍNH MỜI BẠN ĐỌC ĐẶT MUA TẠP CHÍ GIÁO DỤC NĂM 2018

Tạp chí Giáo dục ra 1 tháng 2 kì, đặt mua thuận tiện tại các bưu cục địa phương, (Mã số C192) hoặc đặt mua trực tiếp tại Tòa soạn (số lượng lớn) theo địa chỉ: **TẠP CHÍ GIÁO DỤC, 4 Trịnh Hoài Đức, quận Đống Đa, Hà Nội.**

Kính mời bạn đọc, các đơn vị giáo dục, trường học đặt mua **Tạp chí Giáo dục năm 2018**. Mọi liên hệ xin gửi về địa chỉ trên hoặc liên lạc qua số điện thoại: 024.37345363; Fax: 024.37345363.

Xin trân trọng cảm ơn.

TẠP CHÍ GIÁO DỤC